

Jos. DOBROVSKÝ Cyril a Metod, apoštolové slovan-
š t í. Poznámkami opatřil dr. Jos. Vajs. Praha 1948, str. 223.

Češka Společnost nauk (Societas Bohemica scientiarum), osnovana u Pragu god. 1784, izdala je među novim izdanjima svojega davnoga, odličnog člana Josipa Dobrovskoga i njegovu knjigu *Cyrill und Method, der Slawen Apostel*. Njemački tekst, izdan u starom pravopisu originala, obuhvata u novom izdanju 76 strana, dok je u prvom izdanju (g. 1823) u manjem formatu obuhvatao 133 strane. U uvodu i u bilješkama neumorni je dr. Josip Vajs u pregledu dodao novije rezultate o životu i radu Slavenskih apostola, tako da čitalac uz stari tekst Dobrovskoga odmah dobiva i jasnu sliku o sadašnjem stanju u tim pitanjima.

J. Dobrovský, genijalni patrijarh slavistike, zaslužan je i za to, što je sastavio prvi kritički i — koliko je za ono vrijeme (g. 1823) bilo moguće — naučni životopis Slavenskih apostola. Veoma se kritički poslužio latinskim izvorima i grčkim Žitijem Klimenta Bugarskoga. U jednoj stvari njegova je kritika ipak išla predaleko, a to je bilo u zabacivanju crkvenoslavenskih izvora. Izvještaj staroruskog (Nestorova) ljetopisa o sv. Ćirilu i Metodiju on je smatrao interpolacijom iz XIV stoljeća, a tako zvanu »rusku legendu«, na koju ga je upozorio A. L. Schlözer, držao je za noviji falsifikat. Time je Dobrovský zabacio najvažnije stsl. izvore, tj. Žitije Konstantinovo i Žitije Metodijevo, koji su sačuvani u ruskoj tradiciji (ruskoj legendi) i u rukopisima ruske crkvenoslavenske redak-

cije. Zato nije ništa znao ni o posljednjim godinama Metodijeva života, ni o mjestu i godini njegove smrti.

Povrh toga Dobrovský je pogrješno mislio, da je Ćiril izumio ćirilicu, i da je glagoljica kasnijega postanja, tj. da je postala u XIII stoljeću. Ali je zato ipak — protivno B. Kopitaru — oštroumno pogodio, da je staroslavenski književni jezik osnovan na makedonskom slavenskom («srpsko-makedonsko-bugarskom») dijalektu, a ne na panonskom dijalektu.

Vajs je u svojem komentaru vrlo trijezno popravio i dijelom nadopunio nedostatke u djelu Dobrovskoga te dao pregled današnjeg stanja u tim naučnim pitanjima. Jezgrovito i stručno je prikazao dosadašnje naučne rezultate o starosl. izvorima (Žitije Konstantinovo, Žitije Metodijevo, Pohvalna slova o sv. Ć. i M., proložna — skraćena — žitija, i dr.) i o grčkom Žitiju Klimenta Bugarskoga. Potanko je ocijenio Italsku legendu (Vita cum translatione s. Clementis) i Hersonsku legendu. Tako on zove starosl. prijevod Ćirilova grčkog spisa o prenošenju moći sv. Klementa. Šteta, što se tu nije mogao poslužiti i novijom raspravom češkoga slavista J. Vašice (Acta Ac. Velehrad. 1948). Osobito je zanimljivo Vajsovo mišljenje o tzv. Moravskoj legendi (Tempore Michaelis imperatoris), o kronici Kristijanovoj i o kasnijim latinskim legendama iz moravskih i čeških izvora.

U glavi o slavenskom pismu veoma oštro osuđuje hipotezu Šegvićevu o jeronimskom i Hammovu o gotskom izvoru slavenskog pisma. Začudo je, da Dobrovský ne spominje Hrabrova traktata o stsl. pismu, i da na prvom mjestu spominje svjedočanstvo popa Dukljanina. Uz ove bilješke (str. 135—136) išlo bi i zanimljivo Vajsovo mišljenje, da je *Hrabar* bio pseudonim Metodijeva učenika Nauma (str. 197).

Najzanimljiviji i najvažniji je onaj dio Vajsova komentara (na str. 143—153), koji se odnosi na pitanje, da li su sv. Ćiril i Metodije preveli sve knjige sv. Pisma (osim knjiga Makabejskih), kao što čitamo u XV glavi starosl. Žitija Metodijeva. Za rješavanje toga teškoga pitanja važni su i ulomci sv. Pisma u hrvatskim glagoljskim brevijarima, koje je stručno proučavao J. Vajs. Na osnovi svojih opsežnih studija on naginje mišljenju, da je svjedočanstvo XV gl. ŽM u toj stvari točno, te se poziva i na to, da tako misli većina slavista. Što se obreda najstarije slavenske liturgije tiče, Vajs je mišljenja, da su sv. Braća u prvim godinama moravske misije služila po istočnom obredu (str. 155. i 169) i da su u Rimu (g. 868) preveli i liturgiju po rimskom obredu (str. 155). O crkvenoslav. traktatu »Napisanie o pravoj vêrê« (str. 159) Vajs misli, da nije bio napisan u IX stoljeću. U ovom pitanju on nije upotrebio moje rezultate iz Acta Ac. Velehr. 1941, str. 231—257, i — osobito — iz AAV god. 1947, str. 18—20. U pitanju o stsl. Azbučnoj molitvi i o Proglasu (str. 160) on ispravno prihvaća mišljenje istaknutoga slavista R. Nahtigala.

U komentaru uz Ćirilov životopis on s obzirom na arapsku misiju nije usvojio mišljenje J. Vašice, koji drži da je do nje došlo g. 851, i nije prihvatio mišljenje istoga Vašice i većine ostalih slavista, koji drže da je prijestolnica Hazarâ bila u Derbentu (str. 162. i 167). Nadalje, ako se uzme da je Konstantin-Ćiril po svršetku svojih studija bio posvećen samo za đakona (str. 161), trebalo bi riješiti i pitanje, kada je bio posvećen za

svećenika (dakako, nema sumnje, još prije moravske misije). J. Vajs s pravom odbacuje mišljenje Fr. Dvorníka o odnosu Ćirilovu prema Fotiju i Bardi (str. 163). U napomenama uz nalaženje moći sv. Klementa Rimskoga trebalo je istaknuti, da one nisu bile na otoku (str. 165), nego na poluotoku. Zanimljiva je i bilješka, da je dio Klementovih moći bio god. 988. prenesen u Kijev (str. 166). Netočno je naprotiv tvrđenje, da se ja u pitanju Ćirilova putovanja u Rim slažem s Fr. Dvorníkom (str. 170).

U daljem toku Vajs tvrdi, da Ćiril nije bio biskup (str. 170), a o njegovu kaluđerstvu ne daje slike, koja bi bila dovoljno jasna (v. str. 172). Pričanje kasnijih legenda o djelovanju sv. Braće među Bugarima Vajs zabacuje te navodi i suprotno mišljenje V. Chaloupeckoga. On prihvaća mogućnost indirektnoga djelovanja Metodijeva u Bugarskoj (str. 176 do 177), jer su i stsl. knjige, koje je Metodije sastavio u Carigradu, bile namijenjene Bugarima (str. 189), a iz Moravske i iz Panonije one su se već u ono doba širile i među Hrvatima.

Dobrovský je tvrdio, da Metodije nije imao stalne rezidencije. Vajs to prihvaća za prve godine moravske misije, no u posljednjim godinama svojega djelovanja Metodije je imao svoju stolnu crkvu, pa prema tome i rezidenciju (str. 179).

U svezi sa svojom prestrogom kritikom češko-latinskih legenda o sv. Ćirilu i Metodiju Dobrovský je otklanjao vjerojatnost Metodijeva djelovanja u Češkoj. Međutim, noviji naučni rezultati o starosl. književnosti u Češkoj svjedoče o tome, da je djelovanje sv. Braće, bar preko njihovih učenika, dopiralo i u Češku. Dokaz za postojanje Ćirilometodskih tradicija u širim češkim krugovima vidi Vajs u staročeškoj pjesmi »Hospodine pomiluj ny«, koju zove prvom češkom državnom himnom.

Tako je Josip Vajs, nestor sadašnje generacije čeških slavista, u svojoj 83. godini života uzorno prokomentirao i izdao najstariji naučni spis o životu i radu sv. Ćirila i Metodija.

F. Grivec